

26.8.2005

2562/2/03

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Esittelijäneuvos Raino Marttunen

PUOLUSTUSVOIMIEN RIITTÄMÄTTÖMÄT TOIMENPITEET LÄÄKÄRITILANTEEN KORJAAMISEKSI

1 TUTKITTAVAKSI OTETTU ASIA

Suorittaessani 19.8.2003 Tykistörikaatin tarkastusta tuotiin esiin huoli Niinisalossa pitkään jatkuneesta lääkäripulasta. Sotilaslääkärin virkaa ei lukuisista yrityksistä huolimatta ollut saatu täytetyksi. Kesällä 2003 Niinisalossa yksin työskennellyt varusmieslääkäri kertoi, ettei hänellä ollut edes ns. eurolääkärikoulutusta, joten hänellä ei terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 4 §:n mukaan olisi ollut oikeutta edes toimia lääkärinä ilman laillistetun lääkärin johtoa ja valvontaa. Hän kertoi, että varusmieslääkäreitä periaatteessa valvovaan esimieheen eli Läntisen maanpuolustusalueen esikunnan ylilääkäriin, lääkintäeverstiin oli ollut käytännössä mahdotonta saada puhelimitse yhteyttä.

Varusmieslääkäri kertoi - - -, puutteelliseksi jääneestä sotilaskoulutuksesta sekä siitä, että keväällä 2003 järjestettäväksi suunniteltu lääkintäalan reserviupseerikurssi oli viime vaiheessa peruttu. Juuri tämä kurssi oli ollut se syy, miksi hän oli halunnut suorittaa varusmiespalveluksen.

- - -

4 ARVIOINTI

4.1. Puolustusvoimien lääkäritilanne

Varusmiehillä on asevelvollisuuslain 50 b §:n (1169/1988) mukaan oikeus muun muassa maksuttomaan terveydenhuoltoon. Terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain (322/1987) mukaan puolustusvoimat järjestää terveydenhuoltovastuullaan olevien kuten varusmiesten terveydenhuollon. Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon.

Puolustusvoimilla tulee olemaan vastuu asevelvollisten asianmukaisesta terveyden- ja sairaanhoidosta palveluksen aikana myös sen jälkeen kun puolustusvoimien terveydenhuollon uudelleenjärjestelyt toteutuvat.

Puolustusvoimien vaikea lääkäritilanne on mainittu jo puolustusvoimien vuoden 2001 toiminnasta annetussa kertomuksessa. Siinä on todettu tilanteen olleen tuolloin erittäin huono muun muassa Niinisalossa. Myös puolustusvoimien vuoden 2002 toiminnasta annetussa kertomuksessa on todettu lääkärin vähäisen määrän vaikeuttaneen toimintaa ja heikentäneen jopa palvelusturvallisuutta.

Oikeusasiamies Riitta-Leena Pauniokin kiinnitti syyskuussa 2002 komentajien neuvottelupäivillä pitämässään puheenvuorossa huomiota siihen, että puolustusvoimien velvollisuutena on lain mukaan järjestää varusmiehille asianmukainen lääkintähuolto. Oikeusasiamies piti ensiarvoisen tärkeänä, että kansalaisvelvollisuuttaan suorittavien varusmiesten asianmukaiset terveydenhuoltopalvelut turvataan kaikissa oloissa.

Puutteet lääkintähuollon järjestämisessä ovat tulleet jatkuvasti esille myös varuskunnissa suorittamieni tarkastusten yhteydessä. Usein syyksi ongelmiin on ilmoitettu juuri lääkärripula. On myös esitetty epäilyjä sen suhteen, miten tuleva puolustusvoimien terveydenhuollon uudelleenjärjestely tulee vaikuttamaan käytännössä terveydenhuollon toimivuuteen.

Savon Prikaatissa 4.11.2004 suorittamani tarkastuksen yhteydessä kerrottiin heikosta lääkäritilanteesta vakituisen lääkärin siirryttyä Kainuun Prikaatiin. Itäisen maanpuolustusalueen päällikkölääkäri toimi Savon Prikaatin osana aikaisena lääkärinä. Lisäksi prikaatissa oli ollut varusmieslääkäreitä, jotka eivät olleet kuitenkaan ns. laillistettuja lääkäreitä ja joilla oli usein joitakin keskeisiä kursseja (esim. mielenterveyskurssi tai korva-, kurkku- ja nenätautien kurssi) suorittamatta. Maanpuolustusalueen päällikkölääkäri oli huolissaan varusmiesten palvelusturvallisuudesta terveydenhuollon osalta. Huono lääkäritilanne on tullut esiin myös esimerkiksi Karjalan Prikaatin (12.5.2004) ja Panssariprikaatin (1.11.2004) tarkastusten yhteydessä.

Puolustusvoimien lääkärripula on ollut tiedossa useiden vuosien ajan, mutta siitä huolimatta tilannetta ei ole korjattu. Lääkintäeverstin ilmoituksen 15.6.2005 mukaan lääkäritilanne on tällä hetkellä jopa huonompi kuin selvitysten antamishetkellä.

Oikeusasiamiehen tehtäviin ei kuulu ratkaista sitä, millaisin toimenpitein puolustusvoimien terveydenhuollon ongelmat voidaan poistaa. Käsitykseni mukaan nuo ongelmat eivät voi olla sellaisia, etteikö niitä voitaisi ratkaista. Totean, että esimerkiksi taloudelliset syyt eivät ole hyväksyttävä syy varusmiesten terveydenhuollon puutteille.

Johtopäätökseni on, että puolustusvoimat ei ole huolimatta jo useita vuosia tiedossa olleista terveydenhuollon ongelmista ryhtynyt riittäviin toimenpiteisiin epäkohdan korjaamiseksi.

4.2

Varusmieslääkärin palvelusjärjestelyt

Varusmieslääkäri ilmoitti minulle pettymyksensä palvelusjärjestelyihin ja erityisesti siihen, ettei luvattua reserviupseerikurssia ollut lainkaan järjestetty.

Hän kertoi kurssin peruuttamisen heikentäneen merkittävästi palvelusmotivaatiota. Kuten selvityksissä todetaan, varusmiesten koulutuksen järjestäminen tapahtuu sotilaskäskyasiana, josta ei voi valittaa. Palvelusmotivaation kannalta on kuitenkin tärkeää, etteivät varusmiehet joudu pettymään heille suunnitellun tai luvattun palveluksen suhteen. Tämä on tullut toistuvasti esille tarkastusten yhteydessä suoritettujen puhuttelujen ja myös kanteluasioiden käsittelyn yhteydessä.

Ilmoitettujen potilasmäärien perusteella ei ole mielestäni pääteltävissä, että varusmieslääkärin palvelus Niinisalon terveysasemalla olisi ollut kohtuuttoman raskasta.

Varusmieslääkäri itse on kertonut, että häntä valvovaan maanpuolustusalueen ylilääkäriin, lääkintäeverstiin oli ollut käytännössä lähes mahdotonta saada yhteyttä. Myös lääkintäeversti on todennut valvonnan ja ohjauksen toteuttamisen toiselta paikkakunnalta olevan teoreettista. TEO:n mukaan on oleellista varmistaa, että lisäkoulutuksessa olevalla lääkäriillä on tosiasiallinen mahdollisuus saada tarvittaessa ohjausta, konsultointia ja apua. Saatujen tietojen perusteella katson, ettei varusmieslääkärinä toimineen ohjausta ja valvontaa ollut järjestetty asianmukaisesti.

Varusmieslääkärit ovat nuoresta iästään johtuen vastikään valmistuneita eli useimmiten vastaavassa tilanteessa kuin ko. varusmieslääkäri. Näin ollen pidän tärkeänä kiinnittää yleensäkin huomiota siihen, että varusmieslääkärien ohjaus ja valvonta tulee puolustusvoimissa asianmukaisesti järjestetyiksi.

5

TOIMENPITEET

Saatan Pääesikunnan tietoon edellä kohdassa 4.1 esittämäni käsityksen puolustusvoimien riittämättömistä toimenpiteistä pitkään tiedossa olleen huonon lääkäritilanteen korjaamiseksi ja siihen liittyvien varusmiesten terveydenhuollon ongelmien poistamiseksi. Kiinnitän Pääesikunnan huomiota myös kohdassa 4.2 esiin tuomiini varusmiesten ja varusmieslääkärien palvelusjärjestelyihin sekä varusmieslääkärien valvonnassa esiin tulleisiin puutteisiin.

Pyydän Pääesikuntaa saattamaan päätökseni myös muiden asiassa selvityksiä antaneiden tietoon.

Pyydän Pääesikuntaa ilmoittamaan 28.2.2006 mennessä, mihin toimenpiteisiin tässä päätöksessä esitetyt käsitykset ovat mahdollisesti johtaneet.

- - -